

A gép, az ember és a válság

**Van-e túltermelés? – A vásárló erő emelése.
A munkaidő és a gép. – A gép jövője.**

(Folytatás).

Az ipar és a mezőgazdaság további mehanizálásának ellenségei a túltermelést említik legfőbb érvük gyanánt. Tegyük ezt a túltermelést vizsgálat tárgyává.

Olvassuk, hogy megsemmisítik az agrártermékeket, nehogy árfolyamaik a nagy kínálat folytán lemorzsolódjanak; tudjuk, hogy az iparvállalatok egymásután zárják le a kapukat a munkásság előtt, mert nem tudnak túladni, raktáraikat zsúfolásig megtöltő, árukészletükön. De vajon túltermelés-e ez? Meg kellene mutatni mindenkinek, aki túltermelésről beszél, azokat a külvárosi gyerekeket, akik mezítelen lábbal tapodják a téli pocsolyát s rongyos ingek alá bújtatják elkékvült kezeiket, hogy meg ne vegye őket Isten hidege. Azokat az urakat pedig, akik a zöld asztalnál tudós axiomákat gyártanak, el kellene vezetni annak a szegény asszonynak rongyos vackához, akit negyednapja kínoz az éhség, mert két keze munkája árán nem képes megkeresni az Amerikában felperzselt gabona párányi hányadékát sem, mely pedig neki és apróságainak az életet jelentené. Akkor talán belátná mindenki, hogy közép Európában például, még az évek hosszú során át működhetne valamennyi ipari és mezőgazdasági üzem a legmodernebb gépeinkkel, amíg inséges embertársainkat olyan helyzetbe hozhatnánk, mely csak hozzávetőlegesen is megfelelné korunk követelményeinek. Mert *jól megtöltött, de elzárt raktárak nem jelenthetnek túltermelést.* Ma árútorlódást látunk az egyik oldalon, míg a másikon nyomasztó inséget találunk, de rövidlátás volna ezt a visszás helyzetet egyszerűen a gépek rovasára írni; mert a meglévő visszasságokért egyedül idejét múlt gazdasági rendszerünk felelős, mely az emberi önzésnek nem képes határt szabni s egész osztályokat kizár a termelés gyümölcséinek élvezéséből. A liberálisizmus által szankcionált, kíméletlen szabad verseny rákényszeríti a tőkét, hogy a munkás javadalmazásának korlátozása és az áruk minőségének lerontása által érjen el árúnyereséget. Ennek ez évekig tartó folyamatnak az eredménye a silány árukkal zsúfolásig megtöltött raktár, melyet hallatlan olcsósága dacára sem képes kiüríteni a vásárlóképességétől meg-

fosztott közönség. A méltányos, észszerű és egyedül célravezető eljárás a nehézségek leküzdésére, az *általános életstandard emelése volna: Több részt kellene a dolgozóknak, munkájuk eredményéből átengedni.* Ez természetesen nagy áldozatokat követelne a tőkétől, — hiszen a javak óriási mennyiségének kellene rövid idő alatt gazdát cserélnie, nem is beszélve az ilyen nagyarányú reformok természetében rejlő adminisztratív és pénzügyi nehézségekről — mindazonáltal remélhetjük, hogy a körülmények nyomása rá fogja kényszeríteni a társadalmat ilyen mozgalmak kezdeményezésére s újabban itt-ott már találkozunk is hasonló irányú törekvésekkel.

De tegyük fel, hogy idővel — mert a technika haladása folytonos — csakugyan mutatkozna túlermelés. Káros lehetne-e ez az emberiségre? A javak bősége, mint ezt már fentebb kifejtettem, sohasem jelenthet inséget vagy problémát: *a nehézségek mindenkor a javak felosztása körül merülnek fel.* Mert hiszen kézenfekvő, hogy árúfelesleg esetén választhatnánk, hogy a holt vasat pihentessük-e vagy az embert. A gépek használatának kényszerű korlátozása — amint azt újabban mindenfelé, de különösen tengerentúl propagálják — semmivel sem igényelne nagyobb aparátust mint a munkaidő kényszerű megrövidítése; márpedig tiszta sor, hogy amikor eltöltök egy gépet, mely három ember munkáját végzi, ugyanazt érem el, mint amikor meghagyom a gépet, de a kezelésével három személyt bízok meg, akik egymást felváltják. A gépek kikapcsolása életünk-ből annyit jelentene, mint lemondani a már megszerzett javakról.

Mielőtt a gépek jövőjéről beszélnénk vissza kell pillantanunk mégegyszer a múltba s látni fogjuk, hogy a ma uralkodó válság nem az egyedüli és nem is az első, az emberiség történetében. Gazdasági válságnak köszönhette a kereszténység is gyors diadalra jutását Rómában s a nyomában járó lelki átértékelődés is inkább szociális semmint vallásos természetű volt. A francia forradalom, mely minden tévedése és a dolog természetében rejlő vérengzése dacára is hatalmasan előre jutatta az emberi méltányosságot és szociális gondolkozást, válságnélkül nem nyerhetett volna tért. Az emberiség története a századok során nem folyt egyenletes mederben, hanem folytonos hullámvonalat irt le, melynek mély pontja sötétséget, nyomort és testi-lelki inséget jelentett, hogy azután diadalmasan íveljen a jólét és a virágzás boldog magaslatai felé. Kétségtelen dolog, hogy a mai elvakult, gyűlölségben tobzódó és inségben vergődő periodusa sem tarthat örökké. Az ember meg fogja találni, — mert eddig is mindig megtalálta, — a kivezető utat a boldog magaslatok felé. S ha az ember felett megvirrad az idők dicső hajnala, feltárul majd a jövő szédületes perspektívája is.

Le fogja győzni a rögöt, mint ahogyan legyőzte a levegő egét. Munkáját eredmény fogja kísérni, nem lesz sötétség, nem lesznek páriák. Bőség fogja elárasztani a földet: Mert az emberi tudás nagyszerű gyermeke a gép, ismét mindenkié lett.

Takács Zoltán